

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2025-12-16 Dnr UFV 2025/1781

Justitiedepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare

Magnus Ödman

Telefon

070-167 91 42

www.uu.se

magnus.odman@uu.se

Remiss av Betänkandet En ny produktansvarslag (SOU 2025:103)

Uppsala universitet har anmodats lämna yttrande över rubricerad remiss. Följande expertyttrande har utarbetats av universitetslektor Johanna Chamberlain, Juridiska institutionen.

Kort sammanfattning

Uppsala universitet tillstyrker utredningens förslag på en ny produktansvarslag som implementerar EU:s uppdaterade produktansvarsdirektiv. Universitetet ser det som positivt både att direktivet utvecklas och att den nya produktansvarslagen tydligare kommer att spegla direktivtexten. Detta ger förutsättningar för en mer harmoniserad reglering som även skapar ökad förutsebarhet för enskilda konsumenter. Det nya direktivet och den nya lagen anpassar produktansvaret till dagens förutsättningar och justerar balansen mellan skadevållare och skadelidande genom bland annat presumtioner som i vissa fall lindrar bevisbördan för skadelidande, vilket Uppsala universitet anser är motiverat. Det är även rimligt att reglerna om preskription vid fördröjda personskador blir mer generösa i den nya lagen. Universitetet konstaterar här att de komplicerade preskriptionsfrågor som kan tänkas uppkomma endast berörs kort i utredningen.

Då förslaget gäller en ny lag i sin helhet och förändringarna jämfört med den tidigare lagen är relativt många och detaljerade till antalet ges först en kortfattad genomgång under nästkommande rubrik, varefter Universitetets synpunkter utvecklas.

Översikt – den föreslagna nya produktansvarsregleringen

Bakgrund

EU:s produktansvarsdirektiv från 1985 är en central unionsrättslig lagstiftning, som syftar till att skapa en hög skyddsnivå för konsumenter och en välfungerande inre marknad. Direktivet har i Sverige implementerats genom produktansvarslagen (1992:18). I oktober 2024 antogs ett nytt fullharmoniseringsdirektiv om produktansvar som ska fånga in dels de senaste decenniernas produktutveckling och den

YTTRANDE

förändrade användningen av produkter, dels den förändring som skett gällande tillverkning och distribution av produkter. Medlemsstaterna ska ha implementerat direktivet till den 9 december 2026, vilket är det datum då den nya produktansvarslagen föreslås börja gälla och den gamla produktansvarslagen ska upphöra att gälla.

Förändringar jämfört med 1992 års produktansvarslag

Det nya direktivet och den föreslagna nya produktansvarslagen har samma utgångspunkt som den tidigare lagstiftningen: strikt skadeståndsansvar för skador som har orsakats av en säkerhetsbrist i en produkt. Nyheterna gäller följande punkter:

- Det strikta skadeståndsansvaret utvidgas till att omfatta även fristående mjukvara, såsom en applikation eller ett AI-program till en dator.
- Produktansvaret ska även gälla skada i data som används uteslutande för den skadelidandes personliga bruk.
- Skada på en produkt ersätts även om den används både för privata och yrkesmässiga ändamål.
- Ingen självrisk ska gälla enligt den nya lagen.
- Den nya lagens bestämmelser om vilka omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om en produkt har en säkerhetsbrist är mer detaljerade än i 1992 års produktansvarslag. Därmed skapas en tydligare koppling till reglerna om produktsäkerhet.
- Mot bakgrund av dagens globala leveranskedjor, utökas kretsen skadeståndsansvariga till att omfatta tillverkares representanter och leverantörer av distributionstjänster. Även leverantörer av onlineplattformar kan, under vissa förutsättningar, åläggas ansvar. Detta minskar risken att skadelidande går miste om rätten till ersättning för att det inte går att utreda vem som är produktansvarig.
- Reglerna om skadeståndsansvar för produkter vars egenskaper väsentligen har ändrats genom uppgraderingar eller liknande blir tydligare.
- Även reglerna om ansvarsbefrielse blir tydligare i den nya lagen, bland annat när det gäller komponenttillverkare.
- Skadeståndsansvaret enligt den nya lagen ska gälla även vissa säkerhetsbrister som har uppkommit efter att en produkt har släppts ut på marknaden (eftersom tillverkare numera kan ändra produkter genom programuppdateringar och dylikt).
- I tvister om produktansvar ska det i vissa fall presumeras att en produkt har en säkerhetsbrist eller att ett orsakssamband finns mellan en säkerhetsbrist och en skada. Förändringen införs mot bakgrund av EU-kommissionens utvärdering av de nuvarande reglerna om produktansvar, där det framgår att den främsta anledningen till att skadelidande inte får skadestånd är att man inte

YTTRANDE

lyckas bevisa att en produkt har en säkerhetsbrist och att denna brist har orsakat en skada.

- Nya regler om regressrätt införs i den nya lagen (reglerna kodifierar vad som redan gäller enligt allmän skadeståndsrätt).
- En förlängd yttersta preskriptionstid på 25 år införs för latenta personskador.
- Elsäkerhetslagen (2016:732), som reglerar el som produkt, anpassas också efter det nya direktivet.

Frågor där medlemsstaterna kan välja olika lösningar

När det gäller så kallade utvecklingsskador – skador som inte har kunnat upptäckas med hänsyn till det vetenskapliga och tekniska kunskapsläget – kan medlemsstaterna enligt det nya direktivet välja mellan att tillämpa eller utesluta reglerna om ansvarsbefrielse. Utredningen föreslår att utvecklingsskador även fortsatt ska undantas från det strikta skadeståndsansvaret i den nya svenska produktansvarslagen. Detta motiveras av att teknisk utveckling och innovation annars skulle riskera att hämmas, samt att merparten av dessa skador i Sverige täcks av Läkemedelsförsäkringen. Vidare kommer även fortsatt de nationella definitionerna av skadetyper såsom personskada att gälla, liksom nationella principer för ersättningsbestämning.

Konsekvenser

I utredningen konstateras att utvidgningen av produktansvaret kan tänkas medföra ökade kostnader för ansvarsförsäkring – vilka dock bör begränsas av förslaget att även fortsättningsvis undanta utvecklingsskador från produktansvaret.

Övergripande generella synpunkter och några särskilda frågor

Uppsala universitet har i stort inga anmärkningar på utredningens förslag, utan välkomnar direktivets och den nya lagstiftningens uppdateringar. Det nya fullharmoniseringsdirektivet innehåller betydligt fler beaktandesatser och artiklar än sin föregångare. Detta har resulterat i ett förslag på en mer omfattande svensk lag med kapitelindelning. Produktansvaret är komplext inte minst med hänsyn till de ansvarskedjor som blir alltmer svårnavigerade för skadelidande (något som har illustrerats av EU-domstolens avgöranden på området). Det får därför anses positivt ur förutsebarhets- och rättssäkerhetssynpunkt både att produktansvaret blir utförligare reglerat på EU-nivå och att den svenska lagtexten tydligare ger uttryck för direktivets bestämmelser, i jämförelse med nuvarande produktansvarslag.

YTTRANDE

Till exempel anger den nuvarande produktansvarslagens 12 § att den som vill ha ersättning enligt lagen ska "väcka talan inom tre år från det att han fick eller borde ha fått kännedom om att fordringen kunde göras gällande". Detta kortfattade stadgande kan befaras leda till skiftande och även stränga bedömningar av när en skadelidande borde ha fått sådan kännedom, särskilt jämfört med artikel 10 i 1985 års direktiv där "skadan, defekten och tillverkarens identitet" radas upp som de faktorer en skadelidande ska ha haft kännedom om innan preskriptionstiden börjar ticka. Faktorerna ingår (med lätt uppdaterad ordalydelse) även i det nya direktivets artikel 16 och ska nu komma till uttryck i den föreslagna nya produktansvarslagens 6 kap. 1 §. Det innebär en mer rättvisande implementering av produktansvarsregleringen än tidigare.

Någonting som hade kunnat utvecklas ytterligare i utredningen är preskriptionsbestämmelsernas utformning och systematik i jämförelse med vad som annars gäller för preskription av utomobligatoriska anspråk i svensk rätt. Här skiljer sig nämligen utgångspunkten på ett betydande sätt från EU-regleringen, genom att den tioåriga preskriptionstiden enligt 2 § preskriptionslagen (1981:130) utgår från fordrans tillkomst. I utomobligatoriska sammanhang tolkas detta i regel som att den skadegörande handlingen startar preskriptionstiden, vilket skapar problem när det gäller fördröjda skador. Även i produktansvarskontexten har preskriptionsfrågan emellertid varit omstridd. EU-domstolen har för närvarande att ta ställning till ett mål om skadelidandens kännedom om skadan och därmed preskriptionstidens startpunkt vid progressiv sjukdom.¹ Skulle skadeståndsanspråk anses preskriberat här så uppstår även komplexa frågor kring relationen till artiklarna i Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga om rätten till ett effektivt rättsmedel och till domstolsprövning.

I övrigt framstår utredningens överväganden som väl anpassade för den gällande skadeståndsrättsliga systematiken och Högsta domstolens praxis. Produktansvarets särdrag lyfts in i den nationella kontexten på ett nyanserat och välavvägt sätt, exempelvis gällande skadetyper samt bevislättning vid svårutredda orsakssamband. Angående den sistnämnda aspekten kan en allmän princip om lindrad bevisbörda redan anses vara etablerad genom rättstillämpningen i svensk rätt, varför direktivets nyheter i den delen inte framstår som särskilt långtgående eller för den delen problematiska ur nationellt perspektiv.

I utredningen resoneras utförligt (s. 103 ff.) om de nya bestämmelserna angående presumtioner för att den utpekade produkten har en säkerhetsbrist eller att en skada har orsakats av en säkerhetsbrist (det är även möjligt att en presumtion både för en säkerhetsbrist och ett orsakssamband föreligger i samma tvist). Även förutsättningarna för

¹ Mål C-338/24 *Sanofi Pasteur*.

YTTRANDE

motbevisande av presumtioner behandlas. Här kan utredningens många klargörande exempel och hänvisningar utgöra ett gott stöd vid kommande bedömningar. Presumtionerna ska gälla under vissa omständigheter, bland annat om den påstått skadeståndsansvariga inte lämnar ut bevisning (artikel 9.1 och 10.2 a i det nya direktivet) eller när skadan är av ett slag som typiskt sett överensstämmer med säkerhetsbristen.

När det gäller dessa presumtionsfrågor kan det även konstateras att det nya produktansvarsdirektivet fyller en lucka avseende ansvar för produkter och system med AI-inslag, efter att kommissionens föreslagna direktiv om utomobligatoriska processer vid AI-skador² drogs tillbaka i början av 2025. Det föreslagna direktivet var fokuserat just på processuella frågor om bland annat orsakssamband, insyn och utlämnande av bevisning, varför det är angeläget att dessa frågor nu i vart fall delvis täcks av den nya produktansvarsregleringen. Det återstår att se ifall produktansvarsregleringen behöver utvecklas ytterligare framöver för att hantera de nu nämnda aspekterna.

Också ställningstagandet att utvecklingsskador även fortsättningsvis ska undantas från det strikta skadeståndsansvaret motiveras väl i utredningen (s. 95 ff.). Det faktum att de flesta utvecklingsskador gäller läkemedel, ett område som i Sverige täcks genom Läkemedelsförsäkringen från 1978, talar starkt för utredningens föreslagna ordning – som även gäller i de flesta EU-länder. Det tycks inte heller ha framkommit några skäl, såsom skadelidande som blir utan ersättning, för att utvidga ansvaret på denna punkt.

Sammanfattningsvis framstår den föreslagna implementeringen och nya produktansvarslagen som välanpassad både till det bakomliggande fullharmoniseringsdirektivet och de omkringliggande nationella förutsättningarna. Det är också fördelaktigt att utredningen genomgående har resonerat i detalj om när det är nödvändigt att ta in en bestämmelse i den nya lagen, respektive när nyheter redan täcks av existerande lagstiftning. På så vis undviks överreglering och överlappande regelverk. Vidare har utredningen flertalet gånger föreslagit formuleringar som framstår som mindre tungrodda än direktivets. Därigenom underlättas överblicken över och tillämpningen av den nya lagstiftningen.

² Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om anpassning av reglerna om utomobligatoriskt skadeståndsansvar vad gäller artificiell intelligens (direktivet om skadeståndsansvar gällande AI), COM(2022) 496 final.